

Pitterle, A.: Trajnostno – večfunkcijsko gospodarjenje z gozdovi; Gozdnopolitično–javnogospodarski nazori v prihodnost usmerjenega gojitelja gozdov

Pitterle, A: Nachhaltig-multifunktionale Waldwirtschaft; Waldpolitisch-volkswirtschaftliche Ansichten eines zukunftsorientierten Waldbauers. 213 strani, 27 slikovnih prilog, 8 tabel, 12 ilustracij. Veröffentlichungen der Abteilung Gebirgswald, Band 1, Waldbau-Institut, Universität für Bodenkultur, Wien, 1993.

Že iz naslova bi lahko sklepali, da je knjiga zastavljena celovito. Kazalo vsebine pa nam ponudi še precej širši izbor tem, ki se spogledujejo tudi s področji daleč onstran gozdarstva. Avtor kritično obravnava sedanje ravnanje z okoljem in še posebej z gozdovi skozi prizmo celotnega družbenega okolja. Vrača se v preteklost, da bi našel korenine našega napačnega ravnanja z naravo in kar je najdragocenejše – ponuja mogoče rešitve iz naših zablod. Ena glavnih je že sam celosten – sintezen pristop k delu. Da se tako široke tematike loteva gojitelj gozdov – tudi sam do neke mere specialist, je po svoje presenetljivo. Vendar avtor ugotavlja, da je specializacija človeštvu v marsičem pomagala, a je hkrati postala tudi temelj našega nerazumevanja narave – saj vemo več in hkrati razumemo mnogo manj kot še pred časom. Prihodnost tako prav gotovo pripada široko izobraženim kadrom.

Knjiga obsega dva dela, prvi del je namenjen Zemlji in problemom okolja na splošno, drugi del pa obravnava gozd in človekov odnos do gozda.

V prvem poglavju je predstavljen lovecokovski organizmični pogled na Zemljo kot na en sam celovit ekosistem. Sledi opozorilo na naše zgrešeno dojetje časa in evolucije. V poglavju o ekosistemi nas avtor s številnimi primeri opozarja na naše neverjetno slabo poznavanje okolja, saj imamo na primer opisanih le ca. 5–10%

živalskih vrst. Kje pa je potem šele pravo ekosistemsko znanje, se lahko upravičeno vprašamo. Morda je prav v našem neznanju vzrok, da vsako leto opustošimo veliko še nedotaknjene narave ter tudi kulturne krajine.

V naslednjih poglavjih avtor analizira človeka in njegov odnos do narave. Dotakne se etike okolja, antropocentričnega sistema vrednot, kritično pregleda razvoj naravoslovnih znanosti in njihovo pretirano težnjo po številski natančnosti in eksperimentiranju brez etike. Posebna poglavja posveča tudi eksplozivni rasti prebivalstva, omejenosti in zmanjševanju naravnih virov. Sledi pomembno in zanimivo poglavje o osnovah trajnostnega upravljanja z okoljem. Najbolj ga ogroža neustrezen gospodarski sistem, ki večini neobnovljivih naravnih bogastev pripisuje zelo nizke vrednosti oziroma obdavčuje, obnovljivi viri, kot navsezadnje tudi delovna sila, pa so visoko obdavčeni in predstavljajo ca. 60–70% prihodkov držav v razvitem svetu. Na koncu prvega dela knjige je posebno poglavje namenjeno varstvu narave kot posledici zgrešenega upravljanja z okoljem. Avtor argumentirano razglablja o nezmožnosti varstva narave, da bi samo ohranilo delovanje ekosistemov, če ne bi prišlo do globalne spremembe v našem načinu razmišljanja in posledično ravnanja z naravo.

Drugi del knjige je posvečen gozdu. Najprej ga avtor predstavi neodvisno od človeka kot ekosistem in nas s številnimi zanimivimi primeri opozori, kako presenetljivo plitvo in šibko je naše poznavanje njegovega delovanja. V naslednjih poglavjih se osredotoči na zgodovino civilizacij, ki je bila vseskozi povezana s spreminjanjem in uničevanjem gozdov. Pri polpretekli in novejši zgodovini kritično analizira gozdarsko zakonodajo, ki je zrcalo odnosa družb

do gozda. Zelo mikavno poglavje v tem sklopu se dotakne vezi med nematerialno platjo človeka in gozdom ter spreminjanja tega razmerja skozi zgodovino. V nadaljevanju avtor predstavi gozd kot element krajine. Za nas aktualno je obravnavanje lastninske problematike in sodobnega pristopa k temu vprašanju v zahodni Evropi, kjer absolutno lastništvo nad gozdovi in ostalimi elementi krajine zamenjuje bistveno bolj omejujoča pravica le do dohodka iz teh virov na osnovi trajnostnega gospodarjenja. V poglavju o gozdu kot objektu naravovarstva je še posebej izčrpno predstavljena problematika uničevanja tropskih pragozdov. Nakazanih je več možnosti reševanja le-te, kot npr. z ekološko rento. Glavni imperativ je seveda ohranjanje globalnega deleža gozdov na površini kopnega dela Zemlje nad 30 %. Sedaj znaša ta delež 31,8 %, vendar so trendi zmanjševanja površine gozdov zelo neugodni. Zmanjšanje deleža pod to kritično mejo pomeni, glede na mnoge analize in strokovna mnenja, kolaps celotnega makrokosistema z vrsto nepovratnih sprememb, kar bi bilo usodno predvsem za človeštvo.

V zadnjem in hkrati tudi najpomembnejšem poglavju knjige je obdelan gozd kot element gospodarjenja. Predstavljena so zelo različna evropska izhodišča glede večfunkcionalnosti. Za to področje velja poudariti, da smo tudi v praksi v Sloveniji že precej naprej od zasnov, ki so podane v prvem podpoglavju in verjetno na tem področju orjemo leđino. Vsekakor pa so zanimiva temu sledeča podpoglavja o novem tehtanju funkcij gozda ter predlogi njihovega finančnega ovrednotenja in trženja. Avtor ugotavlja, da je navkljub vsej zapletenosti vrednotenja funkcij njihova prioriteta precej jasna, če jih obravnavamo glede na njihovo zamenljivost oziroma nezamenljivost. Zaradi ogrožene evolucijske stabilnosti ekosistema Zemlja so na prvem mestu naravovarstvene funkcije, sledijo okoljevarstvene funkcije, saj je brez njih ogrožen obstoj človeka, za njimi so varovalne funkcije, ki ohranjajo človekov bivalni prostor, na predzadnjem mestu so rekreacijske funkcije, namenjene obnavljanju človeškega duha, in zadnja je funkcija izkoriščanja, ki je

najmanj nezamenljiva od zgoraj naštetih. Pri vrednotenju in trženju funkcij gozda se avtor zavihti od trenutnega 0,6 % deleža gozdarstva v bruto narodnem proizvodu (BNP) Avstrije na 3 % v primeru, če funkcije obravnava enakovredno; ko pa upošteva še delež od tistega dela turizma v BNP, ki je močno vezan na gozdni ekosistem, se ta delež povzpne na 12,6 %. Še precej večja je vrednost funkcij gozda v BNP, če upoštevamo vrednotenje funkcij glede na njihovo nezamenljivost.

Po tej metodologiji je, glede na avstrijski način gospodarjenja z gozdovi, vrednostna proizvodnja slovenskih gozdov precej višja in skladno s tem delež gozdne proizvodnje v našem BNP. Proporcionalna novemu vrednotenju pa je tudi višina ekološke rente, ki bi jo javnost morala priznavati lastniku gozda za njegovo sonaravno gospodarjenje oziroma negospodarjenje (gozdni rezervati). S takšnim prevrednotenjem bi se razblinil tudi absurden položaj gozdarstva, ki je v precepu med pritiskom ekonomike (volja ljudstva) na racionalizacijo del v gozdarstvu zaradi visoko obdavčene delovne sile, naraščanja mezd in konstantne cene proizvodov na eni strani in vedno večjimi zahtevami za bolj ekološkim gospodarjenjem (zopet volja ljudstva).

V zadnjem poglavju se avtor za tiste bralce, ki rdeče niti knjige morda še ne bi dojeli, povsem konkretno vrača k naslovnim temi – trajnemu – večfunkcijskemu gospodarjenju z gozdovi in si za cilj zastavlja trajno, večfunkcionalnost gozdov po prioriteti: 'Vitalnost pred stabilnostjo, pred kvaliteto in kvantiteto'.

Besedilo ves čas spremljajo pronicljivi citati in ga prijetno dopolnjujejo. Sproščajoč, a hkrati kritičen do našega razvoja je zadnji del knjige, ki ga zapolnjujejo ilustracije z ekološko problematiko gozdarjev iz Turčije. Zanimiv je tudi pregled uporabljene literature, saj ga zaokrožajo najnovejši naslovi. Morda nekoliko moteče deluje le veliko krepkega teksta in teksta v oklepajih, kar nekoliko razbija tok branja. Knjiga zaradi širokega zornega kota prikazovanja problemov sodobnosti zasluži našo pozornost. Še posebej jo priporočam študentom, najbolj pa seveda našim politikom in širši javnosti.

mag. Jurij Diaci